

За някои паралели в драмата *Хамлет* от Уилям Шекспир и библейската *Книга на притчите*

Румяна Петрова

On Some Correspondences between William Shakespeare's Drama 'Hamlet, Prince of Denmark' and the biblical 'Book of Proverbs': The paper dwells on some correspondences found in Polonius' speech to Laertes (Act Two, Scene III) and selected verses in the 'Book of Proverbs' with a view to the deviations in the general message of the former from that of the latter.

Key words: *William Shakespeare; the Book of Proverbs; 'Hamlet, Prince of Denmark'*

ВЪВЕДЕНИЕ

Още от самото си зараждане през ранното средновековие до днес английската литература щедро черпи идеи, мотиви, сюжети и похвати от Библията. Обширната тема за връзката на английската литература с Библията е свързана с по-тясната тема за връзката на английската ренесансова литература с *Книгата на притчите*. Тук ще бъде даден един пример, илюстриращ тази връзка. Той е взет от трета сцена на първо действие на драмата *Хамлет*, създадена от великия ренесансов драматург на Англия Уилям Шекспир (1564–1616). Става дума за монолога на Полоний, лорд канцлер на кралство Дания, който дава благословия и напътствия на сина си Лаерт преди отплаването му за Франция. Както ще видим, в този монолог могат да се открият редица паралели със съветите на бащата цар от *Книгата на притчите*, които той отправя към своя син.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Целта на настоящата разработка е да посочи паралелите между шекспировия текст и конкретните стихове в древната библейска книга. По-долу първо ще представим речта на Полоний към Лаерт на английски език и в превод на български, след което ще изредим установените паралели между отделни напътствия в тази реч и конкретните места в „Книгата на притчите“.

Откъсът е взет от *Пълните съчинения на Уилям Шекспир* [1], а преводът е наш. Направен е с оглед смисловото възпроизвеждане на авторския текст. Паралелите са взети от използваната от Шекспир и други ренесансови творци женеvsка Библия [2] (обнародвана за първи път през 1560 г.).

Polonius: Yet here, Laertes! Aboard, aboard, for shame!
The wind sits in the shoulder of your sail,
And you are stay'd for. There—my blessing with thee!
And these few precepts in thy memory
Look thou character. Give thy thoughts no tongue,
Nor any unproportion'd thought his act.
Be thou familiar, but by no means vulgar.
Those friends thou hast, and their adoption tried,
Grapple them to thy soul with hoops of steel;
But do not dull thy palm with entertainment
Of each new-hatch'd, unfledg'd courage. Beware
Of entrance to a quarrel; but, being in,
Bear't that th' opposed may beware of thee.
Give every man thy ear, but few thy voice;
Take each man's censure, but reserve thy judgment.
Costly thy habit as thy purse can buy,
But not express'd in fancy; rich, not gaudy;

For the apparel oft proclaims the man;
 And they in France of the best rank and station
 Are of a most select and generous choice in that.
 Neither a borrower nor a lender be;
 For loan oft loses both itself and friend,
 And borrowing dulls the edge of husbandry.
 This above all—to thine own self be true,
 And it must follow, as the night the day,
 Thou canst not then be false to any man.
 Farewell; my blessing season this in thee!
 Laertes: Most humbly do I take my leave, my lord.

(Полоний: Побързай, Лаерт, качвай се!
 Вятърът вече седи на рамото на платното,
 а ти се бавиш, засрами се!
 Ето ти и моят благослов
 и тези няколко съвета от мен помни за свое добро.
 Не давай глас на мислите си
 и непроверена мисъл не превръщай в действие.
 Дръж се приятелски, но се пази от прекалена близост.
 Първо изпитвай верността на приятелите, които имаш,
 а после със стоманени куки ги привързвай към душата си.
 Не похабявай дланта си да се сближаваш
 с недоизлюпени и непокрити с пера нови другари.
 Пази се от въвлечане в кавга,
 но веднъж влязъл в бой,
 дръж се така, че противникът ти да те запомни.
 Слушай всекиго, но не споделяй с никого нищо.
 Изслушвай всички мнения, но пази своите мисли.
 Простирай се според кесията си
 и не прекалявай с разкоша.
 Дръж на добрата си външност, но не бъди суетен,
 че облеклото често представя човека
 и високопоставените люде във Франция
 ценят най-избраното и най-скъпото.
 Не бъди нито длъжник, нито давай назаем,
 защото и заемът, и приятелят често се изгубват заедно,
 а заемането притъпява острието на стопанисването.
 Най-важното—бъди верен на самия себе си
 и както нощта следва деня, от това ще последва,
 че не ще бъдеш неверен и към никой друг.
 Сбогом и нека благословът ми бъде върху теб.
 Лаерт: Най-смирено се сбогувам с Вас, милорд.

Първото сходство между тази реч и бащините наставления в *Книгата на притчиите* е силното желание на Полоний да предпази своя син от беда в бъдещия му самостоятелен живот (срв. “My son, keep my words and hide my commandments with thee” [Pr. 7:1]; “Take hold of instruction, and leave not: keep her, for she is thy life” [Pr. 3:13]). Следват по-конкретни наставления, като например синът да се въздържа от свади (срв. “Go not forth hastily to strife, lest thou know not what to do in the end thereof, when thy neighbour hath put thee to shame” [25:8]; “He that passeth by and medleth with a strife that belongeth not unto him, is as one that taketh a dog by the ears” [26:17]). Друга препоръка на Полоний е Лаерт да се пази от необмислена реч (срв.

"The lips of the righteous know what is acceptable: but the mouth of the wicked speaketh froward things" [Pr. 10:32]; "A wise man concealeth knowledge: but the heart of the fools publisheth foolishness" [Pr. 12:23]; "He that keepeth his mouth, keepeth his life: but he that openeth his lips, destruction shall be to him" [Pr. 13:3]; "He that keepeth his mouth and his tongue, keepeth his soul from afflictions" [Pr. 21:23]). Друг бащин съвет е младият благородник да се възпира от прибързани и неразумни действия (срв. "He that is slow unto anger, is better than the mighty man: and he that ruleth his own mind, is better than he that winneth a city" [Pr. 16:32], както и от сприятеляване с недостойни хора (срв. "Depart from the foolish man, when thou perceivest not in him the lips of knowledge" [Pr. 14:7]; "Make no friendship with an angry man" [Pr. 22:24]. Лаерт бива също предупреден нито да дава назаем, нито да прави заеми (срв. "The rich ruleth the poor, and the borrower is servant to the man that lendeth" [Pr. 22:7]; "Be not thou of them that touch the hand, nor among them that are surety for debts" [Pr. 22:26]. Полоний увещава сина да бъде умерен (срв. "Remove far from me vanity and lies: give me not poverty, nor riches: feed me with food convenient for me" [Pr. 30:8] и да държи на приятелите си (срв. "A man that hath friends, ought to shew himself friendly: for a friend is nearer than a brother" [Pr. 18:24]; "Thine own friend and thy father's friend forsake thou not: neither enter into thy brother's house in the day of thy calamity: for better is a neighbour that is near, than a brother far off" [Pr. 27:10]. Накрая Полоний съветва Лаерт винаги да бъде верен на себе си и честен към всички (срв. "He that speaketh truth, will shew righteousness: but a false witness useth deceit" [Pr. 12:17].

От тези няколко примера се вижда, че за всяко от наставленията на Полоний в могат да се открият не едно, а няколко съответствия в *Книгата на притчите*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Горните паралели навеждат на мисълта, че Уилям Шекспир може би съзнателно е използвал библиейската книга за своите художествени цели. Вероятно той е разчитал на асоциациите с нея в съзнанието на своите зрители, които отлично са познавали Библията. Но вместо страх и почит към Бога, които са основните послания на бащините наставления в *Книгата на притчите*, речта на Полоний е издържана по-скоро в дух на пресметливост, благоразумие и прагматизъм. Така тя става пример за едно напълно ново, творческо отношение на ренесансовия творец към неговия изходен „материал“ при изграждане образа на героя на новото време, който за разлика от средновековния човек, чиито поглед е устремен към вечността, вече поставя на първо място сигурността, успеха и земното благополучие.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Shakespeare, William. Hamlet, Prince of Denmark. – In: The Alexander Text of the Complete Works of Shakespeare. London and Glasgow: Collins, 1951, etc.; 1988, p. 1034.

[2] Geneva Bible – http://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Bible

[3] The Proverbs of Solomon –

http://www.genevabible.org/files/Geneva_Bible/Old_Testament/Proverbs.pdf

За контакти:

Д-р Румяна Петрова, катедра "Европеистика", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел.: 082 888 810, e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com

Докладът е рецензиран.